

A KÖNYV APOSTOLAI

Petar Jonović: *Srpsko knjižarstvo. Zbornik radova iz istorije srpskog knjižarstva. Prometej–Matica srpska, Novi Sad, 1997*

Egy több éve készülő, a szerb könyvkereskedelem múltját bemutató alapmű látott napvilágot a közelmúltban. E vaskos, 900 oldalas gyűjteményes munka, amely az újvidéki Prometej és a Matica srpska kiadásában jelent meg, voltaképpen a 18. századtól napjainkig mutatja be, jobbbára városonként, a szerb könyvkereskedelem fejlődését, annak szentélyeit, a könyvesboltokat, meg vidéki apostolait, az ismeretlen vagy kevésbé ismert házaló kereskedőket, könyvterjesztőket.

E jelentős mű szerkesztője, de jórészt szerzője is, a könyvkereskedői körökben nagy tekintélynek örvendő Petar Jonović (1921), aki egész életén át a szakma elkötelezettje, s aki néhány újvidéki vonatkozású kötete után szánta rá magát arra, hogy bemutassa a szerb könyvkereskedelem egészét. E munkát a feldolgozandó, városokra tagolódó levéltári anyag jellege és mennyisége miatt nem végezhetette mindenütt egyedül, hanem szakemberek, helyörténészek segítségére is támaszkodott. Így például Szabadkát Marko Tikvicki, Versecet Dušan Belča, Pancsovát Mita Rankov, Zombort Milenko Beljanski, Kikindát Milivoj Rajkov, Nagybecskerekét pedig e sorok írója dolgozta fel. A kötetben közreműködött még dr. Ljubomir Durković-Jakšić, Lazar Čurčić, dr. Milan Vranić, dr. Dušan Popov, Jeremija Mitrović, Milana Bikicki, Marko Bikicki és mások. A munkatársak nagy száma, úgy tűnik, e kötet egyik erénye, akárcsak az értékes képanyag is, amelynek zöme először kerül a nyilvánosság elé.

A kötet átfogóan taglalja a szerb könyvkereskedelmet a Mária Terézia korabeli orosz–szerb könyvkereskedői kapcsolatokról kezdve, az előfizetés-gyűjtésen, meg a puttonyos, vándor-könyvkereskedőkön át egészen a mai értelemben vett, korszerű könyvkereskedések kialakulásáig. Miközben arra is rámutat, hogy milyen szoros az összefüggés és összefonódás a könyvnyomtatás, a könyvkiadás és a könyvkereskedelem között. Hiszen gyakran megesett (noha nem volt szabály), hogy e három fontos tevékenység egy ember, tiszem azt, egy szemfüles nyomdász kezében összpontosult.

A könyv egyik érdekes fejezete a házaló szerb könyvkereskedőkről szól, akik, főként a múlt század második felében puttonnyal a hátukon városról városra jártak, utcáról utcára kínálva portékájukat. Itt ismerkedhetünk meg például néhány jelesebb szerb vándor-könyvkereskedő életútjával (Đura Milutinović, Jeremija Obrad Karadžić, Negovan Ranitović).

Noha e kötet jellegénél fogva mindenekelőtt a szerb könyvkereskedelem múltjára, annak kialakulására összpontosít, s azt mutatja be városonként (Valjevo, Užice, Čačak, Šabac, Niš, Požarevac, Krupanj, Gornji Milanovac stb.) korszakokra bontva, szűkebb tájegységünk városairól (Újvidék, Nagybecskerek, Becse, Szabadka, Versec, Zombor, Pancsova, Kikinda) sem feledkezik meg. Itt bukkannak elő a számunkra ismerős nevek: Nagybecskereken Pleitz Ferenc Pál, Fr. P. Bettelheim, Mangold Lipót, Hermann Schenk; Kikindán Jokly Lipót és Jovan Radak, Pancsován a Jovanović testvérek; Versecen Kirchner Ede stb. Valamennyien áldásos tevékenységet végeztek a könyvterjesztés terén e hagyományosan soknemzetiségű vidéken. Számos ismeretlen és kevésbé ismert nyomdász, kiadó és könyvkereskedő neve sorjázik a kötetben, annak bizonyítékaként, hogy szerzői, a lehetőségekhez mérten alapos munkát végeztek. Olyat, amely további kutatásokra ösztönöz, de amely egyben bizonyítja is, hogy e hasznos tevékenységet nem ismerjük, illetve nem ismertük kellőképpen.

A sok ismert könyvkereskedő neve között találjuk a néhai Janko Hrkalovićét is (akiről Dejan Medaković emlékezik meg), s akit joggal nevezhetünk a belgrádi könyvkereskedők Stemmer Ödönjének. Tartalmas és gazdag életútja akár külön kötetet is megérdemelne. (Például, ő állította össze több évtizedes könyvkereskedői tapasztalata alapján a ritka szerb könyvek katalógusát, amely ma is hasznos kézikönyve az antikváriusoknak.)

A Srpsko knjižarstvo értékes alapmű, s a recenzensek (dr. Milan Vranić és Lazar Čurčić) megfogalmazása szerint, immár e kötettől kell számon tartani a szerb könyvkereskedelem történetét.

NÉMETH Ferenc